

Ruralni turizam u revitalizaciji ruralnog prostora Sisačko-moslavačke županije

Kovačićek, Tihana; Mikuš, Ornella; Antolković, Petar; Grgić, Ivo; Jež Rogelj, Mateja

Source / Izvornik: **Agroeconomia Croatica, 2021, 11, 115 - 125**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:204:980908>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

Ruralni turizam u revitalizaciji ruralnog prostora Sisačko-moslavačke županije

Tihana Kovačićek¹, Ornella Mikuš¹, Petar Antolković², Ivo Grgić¹, Mateja Jež Rogelj¹

¹Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet, Zavod za agrarnu ekonomiku i ruralni razvoj
Svetošimunska cesta 25, 10000 Zagreb, Hrvatska (omikus@agr.hr)

²Sveučilište u Zagrebu Agronomski fakultet, Prediplomski studij Agrarna ekonomika,
Svetošimunska cesta 25, 10000 Zagreb, Hrvatska

SAŽETAK

Ruralni turizam, posebice u razvijenim zemljama, bilježi rast. On uključuje sve turističke aktivnosti i oblike turizma u ruralnom prostoru kao što su lovni, agroturizam, ekoturizam, vjerski, avanturistički i sl. Sisačko-moslavačka županija smještena je u južnom dijelu središnje Hrvatske i prema urbano-ruralnoj klasifikaciji je pretežno ruralno područje. Područje Županije bogato je prirodnim ljepotama, povijesnom i kulturnom baštinom, što pogoduje razvoju ruralnog turizma koji do danas nije prepoznat kao prilika. Ciljevi rada bili su ustanoviti mišljenja i stavove (1) lokalne Turističke zajednice te menadžmenta Parka prirode Lonjsko polje o ruralnom turizmu Županije kao i (2) posjetitelja agroturističkih gospodarstava o ponudi agroturističkih usluga na području Županije. Voditelji turističkih zajednica Petrinje i Siska ističu slabu razvijenost agroturizma na području oba grada. Park prirode Lonjsko polje organizira edukativne radionice za posjetitelje agroturističkih gospodarstava. Turistima je najvažnija ljubaznost domaćina, očuvana priroda, lijepo uređena okućnica. Turisti uočavaju lošu lokalnu povezanost i nemogućnost kupnje autohtonih proizvoda.

Ključne riječi: ruralni turizam, Sisačko-moslavačka županija, ruralni prostor

UVOD

Prema EUROSTAT-ovoj urbano/ruralnoj tipologiji, 79,1 % kopnene površine Hrvatske je klasificirano kao pretežno ruralno, a 19,8 % kao mješovito, dok je samo 1,1 % površine klasificirano kao pretežno urbano (MP, 2018). Ruralno područje Hrvatske karakterizira depopulacija, deagrarizacija, starenje stanovništva te lošija obrazovna struktura u odnosu na urbano. Glavne

gospodarske aktivnost u ruralnom području su poljoprivreda i šumarstvo (Kantar i Svržnjak, 2017). Poljoprivrednici su svjesni važnosti diversifikacije poljoprivrednih aktivnosti kao i stvaranja proizvoda s dodanom vrijednošću. Jedna od takvih aktivnosti je i agroturizam kao dio ruralnog turizma. Ruralni turizam je opći pojam za različite aktivnosti i oblike turizma koji se odvijaju izvan gradskih područja i područja s razvijenim masovnim turizmom (Kušen, 2006). Ruralni turizam obuhvaća sve

oblike turizma u ruralnom području, a seoski turizam je dio ruralnog turizma i odnosi se na ambijent i aktivnosti na seoskom prostoru kao dijelu ruralnog prostora. On obuhvaća izletišta, kušaonice, ruralne kuće za odmor, etnosela i agroturizam. Agroturizam, kao dio seoskog turizma, obuhvaća usluge noćenja, prehrane te ostale usluge aktivnog odmora na turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu (Grgić i sur., 2015).

Sisačko-moslavačka županija (SMŽ) smještena je u južnom dijelu središnjeg dijela Hrvatske, na povoljnom prirodnom i prometno-geografskom položaju. Obuhvaća Posavinu, Banovinu, Moslavinu i dijelove Korduna i Slavonije. Na površini od 4.468 km² 2011. godine živjelo je 172.439 stanovnika, odnosno 4,02 % ukupnog stanovništva Hrvatske. S gustoćom naseljenosti od 38,6 st/km², ona je treća najrjeđe naseljena županije Hrvatske. Prema teritorijalnom ustroju, Županiju čini 19 jedinica lokalne samouprave (sedam gradova i 12 općina) i 456 naselja. Grad Sisak je administrativno, političko, gospodarsko i kulturno središte Županije. Najznačajnije gospodarske djelatnosti su industrija (energetika, naftna, petrokemijska i kemijska industrija, metalurgija i metaloprerađivačka industrija, prehrambena industrija te poljoprivreda i šumarstvo, trgovina, ugostiteljstvo, graditeljstvo, promet i veze). Posljednjih godina dolazi do razvoja i primjene sofisticiranih tehnologija u elektroničkoj industriji te razvoja farmaceutske industrije (SMŽ, 2019).

Potencijal za razvoj selektivnih oblika turizma predstavljaju očuvanost prostora, rijetka naseljenost Županije i očuvana tradicijska graditeljska baština. Unatoč uspješnom razvoju zdravstvenog, lovnog, ruralnog, cikloturizma,

eno i gastroturizma, turistički potencijal još nije dovoljno iskorišten (SMŽ, 2019). Posebno se to odnosi na bogate izvore hipertermalne ljekovite vode (Topusko) te brojna zaštićena područja, u čemu je Županija vodeća. Najznačajniji je Park prirode Lonjsko polje površine 506 km². Ostale znamenitosti su milenijska povijest Siska, povijesna baština Vojne krajine i turskih ratova, drveno graditeljstvo, sakralna arhitektura, bogata lovna i ribolovna područja, vrhunska gastronomska i vinska ponuda.

Važnost ruralnog turizma kao i agroturizma u revitalizaciji ruralnog prostora počinje se analizirati unazad nekoliko godina. Tako Grgić i sur. (2015) uočavaju vezu između poljoprivredne proizvodnje, tradicionalnih proizvoda, tradicionalne gastronomije, turističkih usluga i uporabe postojećih resursa. Autori ističu kako ruralni turizam može predstavljati jedan dio rješenja problema s kojima se susreću ruralni krajevi (depopulacija, deagrarizacija i niža razina dohotka u odnosu na urbana područja). Ruralni turizam vide kao kanal putem kojeg poljoprivrednici mogu plasirati svoje proizvode te uočavaju njegov potencijal u diversifikaciji ekonomije i stvaranju radnih mjesta. Zaključuju kako neravnomjeran regionalni razvoj ruralnog turizma ne treba promatrati kao problem, već kao mogućnost koju treba pretvoriti u komparativnu prednost. O revitalizaciji ruralnih područja iz perspektive lokalnih akcijskih grupa (LAG) raspravlja se temeljem rezultata istraživanja na 123 ispitanika (Žutinić i Zrakić, 2018). Autorice uočavaju najvažnije prepreke razvoju ruralnih krajeva, a to su: ostarjelost lokalnog stanovništva i manjak poduzetničkih kapaciteta te stručne podrške za snažniju diversifikaciju ruralnog gospodarstva. Prema rezultatima istraživanja, brža revitalizacija se može postići izgradnjom primjerene tehničke, društvene i

informatičke infrastrukture, povezivanjem s gradskim središtima, poticajnim mjerama za samozapošljavanje i poduzetništvo, selektivnim potporama za mlade i mlade obitelji, zaštitom i boljom promocijom domaće poljoprivrede kao i povećanjem financijske neovisnosti i višim stupnjem autonomije lokalne uprave i samouprave. Istraživanje Deže i sur. (2018) o značenju regionalne prepoznatljivosti autohtonih proizvoda u razvoju agroturizma ukazuje na važnost povezanosti nositelja agroturističkih gospodarstava s drugim poljoprivrednim proizvođačima. Autorice uočavaju važnost stvaranja *brendova* regionalnih autohtonih proizvoda kao pretpostavku kreiranja regionalne destinacije, jer se na taj način osigurava regionalna prepoznatljivost na globalnom turističkom tržištu. Važnost autohtonih proizvoda u gastronomskoj ponudi agroturističkih gospodarstava potvrđuje i istraživanje Zrakić i sur. (2018) prema kojemu čak 90 % ispitanika, od njih 508, smatra kako su autohtoni proizvodi temelj agroturističke ponude, te bi bez obzira na upoznatost s autohtonim pasminama (npr. Buša), posjetili gospodarstva koja ih uzgajaju, odnosno konzumirali proizvode od autohtonih pasmina. Osim autohtonih proizvoda i pasmina, u agroturističkoj ponudi važnu ulogu imaju i proizvodi iz ekološke poljoprivrede. Studija slučaja otoka Korčule (Vrsaljko i sur., 2017) ukazuje kako ekoagroturizam ima brojne pozitivne učinke, poput očuvanja i zaštite prirodne i kulturne baštine, doprinosu poboljšanju kvalitete življenja, otvaranja novih radnih mjesta za mlade, osiguravanja novih izvora prihoda te pružanja dodatne mogućnosti prodaje autohtonih proizvoda. U konačnici, ne smije se zaboraviti niti važnost *doživljaja* u kontekstu ekonomike doživljaja, odnosno očuvanja tradicije, običaja i kulturnog nasljeđa (Sudarić i sur., 2013). Autori uočavaju važnost

novih znanja i vještina koje bi unaprijedile i individualizirale razvoj ruralnog turizma u Hrvatskoj.

Ciljevi ovog rada su: utvrditi mišljenja i stavove (1) lokalne turističke zajednice, kao i Parka prirode Lonjsko polje o ruralnom turizmu Županije i (2) posjetitelja agroturističkih gospodarstava o ponudi agroturističkih usluga SMŽ.

MATERIJAL I METODE

Za potrebe rada proveden je intervju s voditeljima turističkih zajednica (TZ) grada Siska i Petrinje, te djelatnicom Parka prirode Lonjsko polje, u razdoblju od studenog 2018. do svibnja 2019. Intervju se sastojao od 15 pitanja vezanih uz opis djelovanja svake turističke zajednice, njihovoj vezi s lokalnim gospodarstvima te kako kao ustanove vide razvoj ruralnog turizma cijele Županije te koji su mogući potencijali. Uz intervju, provedena je i anketa na prigodnom uzorku od 35 ispitanika koji su barem jednom posjetili agroturističko gospodarstvo u Županiji. Anketni se upitnik sastojao od 8 pitanja vezanih uz, primjerice, učestalost posjeta gospodarstvu, razloga odabira gospodarstva, dužinu i zadovoljstvo boravkom na gospodarstvu, spol i radni odnos ispitanika, visinu mjesečnih primanja. Ispitanicima je za mjerenje zadovoljstva boravka na gospodarstvu ponuđeno 18 karakteristika koje su trebali ocijeniti ocjenama od 1 (izrazito nevažno) do 5 (izrazito važno).

Rezultati ankete obrađeni su u programskom paketu SPSS. Korišteni su i podaci Državnog zavoda za statistiku (DZS) i Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR).

REZULTATI I RASPRAVA

Sisačko-moslavačka županija treća je najveća hrvatska županija, površine 4.468 km². Na sjeveru graniči sa Zagrebačkom i Bjelovarsko-bilogorskom županijom, na istoku s Požeško-slavonskom, na zapadu s Karlovačkom županijom, a na jugu s Bosnom i Hercegovinom. SMŽ karakterizira djelomično močvarna ravnica nizinskog toka rijeka Save, Kupe, Odre, Lonje, Gline, Česme, Ilove i Une. Od ukupne površine, najveći udio čine poljoprivredne površine (52 %), zatim šumsko zemljište (44 %) i neplodne površine (4 %). Županija je okružena šumovitim obroncima Vukomeričkih gorica, Moslavačke, Petrove i Zrinske gore s brežuljkastom Banovinom. Indeks razvijenosti SMŽ iznosi 48,5 %, što je svrstava u I. skupinu jedinica područne (regionalne) samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti manja od 75 % prosjeka Hrvatske.

Prema procjenama Državnog zavoda za statistiku (DZS), u Županiji je 2017. živjelo 150.444. stanovnika. U razdoblju od 2007. do 2017. stanovništvo se smanjilo za 30 %, uz istovremeno negativan prirodni prirast. U dobnoj i spolnoj strukturi, 2017. prevladavaju muškarci i stanovništvo od 45 do 59 godina (DZS, 2019.). Gustoća naseljenosti je niža od prosjeka Hrvatske, uz neravnomjernu naseljenost, tj. gušću naseljenost gradskih sredina i gotovo potpuno napuštena pojedina seoska naselja (dijelovi Banovine i Posavine). Neravnomjerna naseljenost dovodi do znatne razlike u stupnju razvijenosti pojedinih dijelova

¹ Indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj koji se računa kao prilagođeni prosjek standardiziranih vrijednosti društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (JLP(R)S) u određenom razdoblju

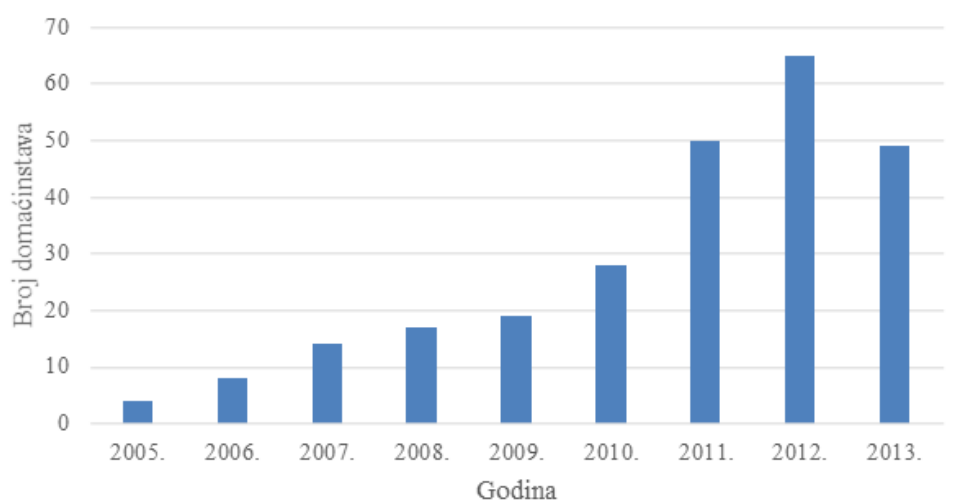
SMŽ, a starenje stanovništva dodatno je opterećenje na mirovinski i zdravstveni sustav kao i potrebu za razvojem dodatnih programa pomoći starijim osobama. Obrazovna struktura stanovništva lošija je od hrvatskog prosjeka. Prema podacima iz Popisa stanovništva 2011., u skupini stanovništva starijeg od 15 godina čak 3 % stanovnika je bez škole². Nadalje, udio visokoobrazovanih je 10,47 %, što je također ispod hrvatskog prosjeka (16,4 %) (SMŽ, 2018).

U strukturi bruto domaćeg proizvoda (BDP) Hrvatske, SMŽ je 2014. sudjelovala s 2,8 %, što predstavlja pad u odnosu na 2011. godinu, kada je taj udio bio najviši i iznosio 3,2 %. Iako su podaci o BDP-u stari pet godina, ukazuju na udio BDP-a Sisačko-moslavačke županije u ukupnom BDP-u. Osnovu gospodarske aktivnosti Županije čine obrtništvo, trgovina i prerađivačka industrija. Uz poljoprivredu i šumarstvo, trgovinu, ugostiteljstvo, graditeljstvo, promet i veze, razvija se i primjena sofisticiranih tehnologija u elektroničkoj industriji, te farmaceutska industrija. Udio aktivnih gospodarskih subjekata sa sjedištem u Županiji, u odnosu na cijelu Hrvatsku, je 2 %. U 2016. godini u Županiji je bilo registrirano ukupno 5.728 gospodarskih subjekata, od čega 3.680 aktivnih. Broj registriranih gospodarskih subjekata se u 2016. godini, u odnosu na 2014., smanjio. Broj malih i srednjih poduzeća, njihova gospodarska aktivnost i broj zaposlenih bilježe rast u razdoblju od 2001. godine. Mala trgovačka društva čine gotovo 98 % ukupnog broja trgovačkih društava u Županiji. Javljaju se i novi oblici organiziranja djelatnosti i udruživanja, uz društveno poduzetništvo kao najprihvaćeniji model (SMŽ, 2018).

² Prosjek Republike Hrvatske je 1,71 % (SMŽ, 2019.)

Županija je u Strategiji razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije za razdoblje 2014. – 2020. prepoznala očuvanost prostora i tradicijske graditeljske baštine kao mogućnosti razvoja selektivnih oblika turizma (SIMORA, 2014). Posebne atrakcije za razvoj selektivnih oblika turizma su Park prirode Lonjsko polje, termalno lječilište Topusko, milenijska povijest grada Siska, povijesna baština Vojne krajine i turskih ratova, tradicijska i sakralna arhitektura te lovna i ribolovna područja. Broj seljačkih

domaćinstava u razdoblju od 2005. do 2013. raste. Od početnih pet domaćinstava, 2013. je registrirano njih 49, što predstavlja pad u odnosu na prethodna razdoblja i 2012. kada je bilo registrirano 65 domaćinstava (Grafikon 1). Nadalje, Strategija prepoznaje važnost agroturizma kao dodatnog izvora prihoda i način osnaživanja postojećih gospodarstava te stvaranja boljih uvjeta življenja u ruralnim krajevima.

Grafikon 1. Broj seljačkih domaćinstava sa smještajnim kapacitetima u razdoblju 2005. – 2013.

Izvor: obrada autora prema SIMORA (2014)

U Sisačko-moslavačkoj županiji djeluje 49 turističkih seljačkih gospodarstava, od kojih 27 pruža usluge smještaja (SIMORA, 2014). U rad gospodarstva su uključeni svi članovi domaćinstva, a osim vlastitih poljoprivrednih proizvoda nude usluge smještaja, hrane, kušanja vina i posjete vinskim podrumima, jahanje, sudjelovanje u poslovima na gospodarstvu, sportsko-rekreacijske sadržaje ili terene, vožnje čamcima, bicikliranje, pješačenje, razgledavanje etno-zbirki, ribolova, promatranja ptica i sl. Značajan problem predstavlja nedostupnost

ponude tijekom cijele godine. Veliki dio gospodarstava ne radi zimi, a to je informacija koja putem internetskih portala nije dostupna potencijalnim gostima.

Turizam je na seljačkom gospodarstvu dodatni izvor prihoda, a kvaliteta usluge se najčešće temelji na uređenoj i sadržajnoj ponudi s naglaskom na pejzažne raznolikosti. Postojeća seoska gospodarstva često karakteriziraju tradicionalne drvene kuće – korablje. Najviše potencijala za razvoj seoskog turizma ima

područje unutar i na rubnom dijelu Parka prirode Lonjsko polje. U ostalim područjima postoji veliki potencijal za razvoj sportskog ribolova i lovstva.

Unatoč prirodnim i kulturnim atrakcijama, turistički je razvoj ograničen nizom čimbenika. Najveći je problem lokalna infrastruktura, a time su i turističke destinacije slabije dostupne na vinskim cestama, Lonjskom polju, seoskim gospodarstvima. Mobilni signal je u pojedinim područjima loš, a pogranična područja imaju problema s *roamingom*. Potrebne su edukacije u području marketinga i upravljanja, više dostupnog sadržaja vidljivog na portalima i stranicama turističkih zajednica, ali i vlastitim web stranicama. Strategija razvoja Sisačko-moslavačke županije (SMŽ, 2018) uočava nedostatak info centra u kojemu bi turisti dobili točne i kvalitetne informacije bilo usmeno ili putem promotivnih materijala. Potrebno je stvoriti *brend* kojim bi Sisačko-moslavačka županija postala prepoznatljiva i koji bi privukao brojne turiste.

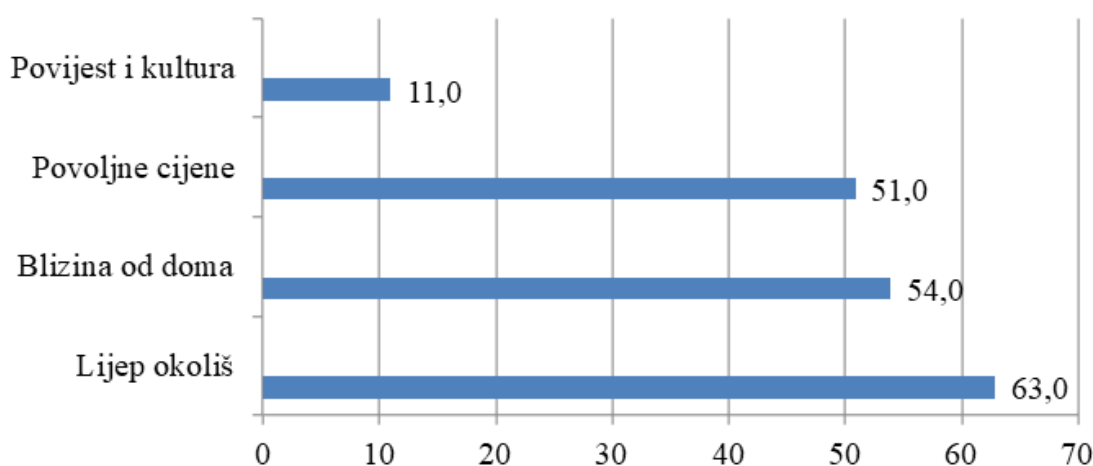
Voditelji turističkih zajednica u Petrinji i Sisku svoje funkcije obnašaju više od pet godina. Po struci su diplomirani inženjeri agronomije i ekonomije (turizam i menadžment). Djelovanje im se svodi na područje gradova Siska i Petrinje te njihovih okolnih sela. Opis posla im je uglavnom sličan i uključuje organizaciju, upravljanje, osmišljanje novih projekata, te istraživanje tržišta. Ističu kako se turističke zajednice bave promicanjem i unapređenjem turizma i gospodarskih interesa pravnih i fizičkih osoba koje pružaju ugostiteljske i druge turističke usluge ili obavljaju drugu djelatnost neposredno povezanu s turizmom; unapređenjem i razvojem proizvoda; organizacijom manifestacija; edukativnih radionica i terenskim obilascima. Voditelj Turističke zajednica grada Siska smatra

da Turistička zajednica nije na pravi način uključena u razvoj ruralnog turizma, dok voditelj Turističke zajednice grada Petrinje smatra da su pravilno uključeni, komuniciraju s OPG-ima, savjetuju, rade promidžbe. Voditelji TZ-a uočavaju kako nisu svi pružatelji usluga ruralnog turizma registrirani i mnogi ne komuniciraju s turističkim zajednicama niti traže pomoć od istih. Trenutno u Sisku ima sedam registriranih pružatelja usluga noćenja za koje oni imaju evidenciju. Voditelj TZ Petrinja istaknuo je nekoliko zanimljivih gospodarstava koji nude niz zabavnih programa. Neki od njih su: ZOO s egzotičnim životinjama, adrenalinska avantura koja podrazumijeva vožnju gradovima, *paintball*, razne igre. Uz rijeku Kupu pojedina gospodarstva nude vožnju čamcem, ribolov te polupansion. Uglavnom, većina nudi usluge smještaja i svoju tradicionalnu hranu.

Voditelji TZ-a ističu slabu razvijenost agroturizma na području oba grada, ali i cijele Županije. Od aktivnosti za poboljšanje stanja ruralnog turizma, Turistička zajednica grada Petrinje provodi destinacijski menadžment, odnosno radionice kroz koje upravljaju destinacijama, organiziraju predavanja na gospodarstvima i studijska putovanja. Grad Petrinja agroturizmu pomaže još i aktivnostima kao što su organizacija sajмова, promoviranje na službenoj web stranici kao i izgradnjom biciklističkih staza. Grad Sisak je dosta pasivan, čega je svjestan i voditelj TZ-a. Kao glavne probleme s kojima se susreću u svom radu ističu lošu zakonsku regulativu, prometnu infrastrukturu, nedostatak radnog osoblja, novih ideja te ulaganja privatnog poduzetništva. Iste razloge vide i kao priliku za moguće poboljšanje agroturizma. Glavni potencijal u razvoju agroturizma u Županiji vide u kulturnoj baštini i prirodi, te mogućem porastu stočarstva i domaće proizvodnje.

Intervju je proveden i sa stručnom savjetnicom šumara iz Parka prirode Lonjsko polje, koja je magistrica šumarstva. Njezina osnovna djelatnost je očuvanje šume, što podrazumijeva gospodarenje, kontrolu i provođenje, komunikaciju, kontrolu zaštićenih vrsta (npr. ptica). Također je suglasna s činjenicom da ruralni turizam nije dovoljno razvijen, te da je veliki problem depopulacija, loše infrastrukture kao i promicanje Hrvatske kao isključivo morske turističke destinacije. Lonjsko polje ne sudjeluje u razvoju agroturizma, ali omogućuje agroturističkim gospodarstvima da dovedu turiste u Park prirode na organizirane prezentacije. Park prirode nudi edukativne programe (za školske grupe, studente, umirovljenike), pješačke ture, biciklističke ture, vožnju brodom, čamcem, kanuom, vikend posjete, promatranje ptica, fotosafari. Što se tiče suradnje s lokalnim gospodarstvima, ona postoji, ali turisti zbog nedostatka sadržaja uglavnom dođu i provedu dan u Parku. Promoviraju se putem internetske stranice te zajedničke stranice svih parkova prirode u RH.

U anketi je sudjelovalo 35 ispitanika, 57 % žena i 43 % muškaraca. Ispitanici su većinom (60 %) iz gradske sredine i mjesečnih primanja u rasponu od 3.801 do 7.500 kn. Rezultati ankete pokazuju kako je više od polovice ispitanika (51 %) samo jednom posjetilo agroturizam u Županiji u posljednjih pet godina. Nešto manje od trećine ispitanika (30 %) posjetilo je agroturističko gospodarstvo tri i više puta, a 20 % dva puta. Najvažniji razlozi odlaska na agroturističko gospodarstvo su opuštanje, zdrava hrana, izravan dodir s prirodom i isprobavanje nečeg novog. U skladu s time, najvažniji kriterij odabira gospodarstva su lijep okoliš (63 % ispitanika), blizina (54 % ispitanika) i povoljne cijene (51 % ispitanika). Samo četiri ispitanika ističu povijenu i kulturnu baštinu kao kriterije odabira destinacije (Grafikon 2). Većina ispitanika (71,4 %) je na gospodarstvu boravila jedan dan. Uspoređujući agroturizam s morskim turizmom, polovica ispitanika jednako preferira oba oblika turizma.

Grafikon 2. Razlozi odabira agroturističkog gospodarstva za posjet

Na agroturističkom gospodarstvu ispitanicima je najvažnija ljubaznost domaćina, očuvana priroda, odsutnost buke, lijepo uređena okućnica i tradicijski uređene sobe, odnos cijene i kvalitete te bogatstvo gastronomske

ponude. Loše ocjenjeni su lokalna povezanost, mogućnost sportskih aktivnosti i mogućnost kupnje autohtonih proizvoda (Grafikon 3). Prosječna ocjena ukupnog dojma boravka na gospodarstvu je 4,2.

Grafikon 3. Čimbenici zadovoljstva boravkom na agroturističkom gospodarstvu

Rezultati provedenog istraživanja ukazuju kako TZ Grada Petrinje radi na uklanjanju prepreka koje uočavaju Žutinić i Zrakić (2018), a prvenstveno vezano uz podršku za diversifikaciju ruralnog gospodarstva. Iako Deže i sur. (2018) te Zrakić i sur. (2018) ističu važnost *brendova* regionalnih autohtonih proizvoda, ovim istraživanjem utvrđeno je njihovo stvaranje. Istraživanje ukazuje na prepoznavanje i očuvanje tradicije, običaja i kulturnog nasljeđa što je u skladu s kontekstom ekonomike doživljaja koju istražuju Sudarić i sur. (2013).

ZAKLJUČAK

Zaključci istraživanja su:

- Sisačko-moslavačka županija je treća najrjeđe naseljena hrvatska županija koju u razdoblju od 2007. do 2017. karakterizira negativan prirodni prirast i smanjenje broja stanovnika.
- Potencijal za razvoj selektivnih oblika turizma u Županiji predstavljaju očuvanost prostora, rijetka naseljenost Županije i očuvana tradicijska graditeljska baština, a kao posebne atrakcije ističu se Park prirode Lonjsko polje, termalno lječilište Topusko, tradicijska i

- sakralna arhitektura te lovna i ribolovna područja.
- U razdoblju 2005. – 2013. došlo je do rasta broja seljačkih domaćinstava koja se bave turizmom.
 - Ispitanici s kojima je proveden intervju ističu slabu razvijenost agroturizma na području oba grada, ali i cijele Županije i lošu zakonsku regulativu, lošu prometnu infrastrukturu, nedostatak novih ideja i ulaganja iz privatnog poduzetništva.
 - Glavni potencijal u razvoju ruralnog i agroturizma vide u kulturnoj i prirodnoj baštini.
 - Najvažniji razlozi dolaska na agroturističko gospodarstvo su opuštanje, zdrava hrana, izravan dodir s prirodom i isprobavanje nečeg novog.
 - Najvažniji kriteriji odabira gospodarstva su lijep okoliš, blizina i povoljne cijene, a na samom gospodarstvu, posjetiteljima je najvažnija ljubaznost domaćina, očuvana priroda, odsutnost buke, lijepo uređena okućnica i tradicijski uređene sobe, odnos cijene i kvalitete te bogatstvo gastronomske ponude.
 - Preporuke donositeljima odluka su unapređenje lokalne povezanosti, više sportskih aktivnosti, povećana mogućnost kupnje autohtonih proizvoda i bolje uključivanje turističkih zajednica u promociju ruralnog turizma, prvenstveno formiranjem info centara,

odnosno pružanja adekvatnih i pravovremenih informacija potencijalnim turistima (npr. da gospodarstva ne rade zimi).

NAPOMENA

Rad je proizašao iz završnog rada „Ruralni turizam u revitalizaciji ruralnog prostora Sisačko-moslavačke županije“ autora Petra Antolkovića, studenta preddiplomskog sveučilišnog studija „Agrarna ekonomika“ na Agronomskom fakultetu u Zagrebu.

LITERATURA

- Vrsaljko, A., Turalija, A., Grgić, I. i Zrakić, M. (2017). Ekološka poljoprivreda kao pretpostavka razvoja ekoagroturizma na otocima – studija slučaja otoka Korčula. *Journal of Central European Agriculture*. 18 (3): 733-748
- Državni zavod za statistiku (DZS) (2019). Baze podataka: Stanovništvo. Dostupno na: <https://www.dzs.hr/>. Pristupljeno 04.11.2019.
- Žutinić, Đ. i Zrakić, M. (2018). Revitalizacija ruralnih područja iz perspektive lokalnih akcijskih grupa. U *Globalizacija i regionalni identitet*, Šundarić, A., Zmaić, K., Sudarić, T., Pavić, Ž., Janković, D., Dremel, A., Krivokapić, N. (ur.), 165-183. Osijek, Hrvatska: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
- Kušen, E. (2006). Ruralni turizam (Rural Tourism). U: *Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno (Croatian Tourism: Blue, White and Green)*, Čorak, S., Mikačić, V. (ur.), 167-190.

- Zagreb, Hrvatska: Institut za turizam, Zagreb
- Grgić, I., Hadelan, L., Krznar, S. i Zrakić, M. (2017). Could rural tourism revitalize rural areas in Croatia? *Agroeconomica Croatica* 7 (1): 99-108
- Grgić, I., Zrakić, M. i Gudelj-Velaga, A. (2015). Agroturizam u Republici Hrvatskoj i nekim državama Europske unije. *Agronomski glasnik* 77 (1-2): 61-74
- Deže, J., Lončarić, R. i Sudarić, T. (2018). Značenje regionalne prepoznatljivosti autohtonih proizvoda u razvoju agroturizma. U *Conference Proceedings of 2nd International Scientific Conference on Economics and Management*, 735-742. Koper, Slovenia, Maribor, Slovenia, Skopje, North Macedonia, Zaječar, Serbia: Association of Economists and Managers of the Balkans, Faculty of Management Koper, Doba Business School Maribor, Integrated Business Faculty Skopje, Faculty of Management Zaječar
- Zrakić, M., Grgić, I., Konjačić, M., Šakić Bobić, B., Gugić, J. i Hadelan, L. (2018). Agrotourism in the function of preserving autochthonous breeds in Croatia – an example of Busha (Buša). *AgroLife Scientific Journal*. 7 (1): 167-175
- Ministarstvo poljoprivrede (MP) (2018). Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. Dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr/files/documents/Program-ruralnog-razvoja-Republike-Hrvatske-za-razdoblje-2014.-2020.-ver.-5.3.pdf> . Pristupljeno: 30.10.2019.
- Razvojna agencija Sisačko-moslavačke županije (SIMORA) (2014). Strategija razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije za razdoblje 2014.-2020. Dostupno na: http://simora.hr/userfiles/file/Razv_strategije/turizam/STRATEGIJA_TURIZMA.pdf . Pristupljeno: 30.10.2019.
- Kantar, S. i Svržnjak, K. (2017). Development of Sustainable Rural Tourism. *DETUROPE – The Central European Journal of Regional Development and Tourism*. 9 (1): 26-34
- Sisačko-moslavačka županija, (2018). Županijska razvojna strategija Sisačko-moslavačke županije 2017.-2020. Dostupno na: https://www.smz.hr/images/stories/gospodarstvo/2018/zrs_smz_2018.pdf . Pristupljeno: 30.10.2019.
- Sudarić, T., Zmaić, K. i Lončarić, R. (2013). Ekonomija doživljaja u ruralnom turizmu. U *Zbornik radova 48. hrvatskog i 8. međunarodnog simpozija agronoma*, Lončarić, Z., Marić, S. (ur.), 215-219. Osijek, Hrvatska: Poljoprivredni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Rural tourism in revitalization of the rural area of Sisak-Moslavina County

ABSTRACT

Rural tourism, especially in developed countries, is on the rise. It includes all tourist activities and forms of tourism in rural areas such as hunting, agritourism, ecotourism, religious activities, adventure, etc. Sisak-Moslavina County is in the southern part of central Croatia and, according to the urban-rural classification, is a predominantly rural area. The area of the County is rich in natural beauty, as well as historical and cultural heritage, which is conducive to the development of rural tourism, which has not been recognized as an opportunity to date. The goals of the paper were to determine opinions and attitudes of (1) the local tourist board and the management of the Lonjsko Polje Nature Park about rural tourism of the County, as well as (2) visitors to agrotourism farms about the offer of agrotourism services in the County. The leaders of the tourist boards of Petrinja and Sisak point out the poor development of agritourism in both cities. Lonjsko Polje Nature Park organizes educational workshops for visitors to farms. For the tourist, the most important features of agrotourism are kindness of the hosts, preserved nature, beautifully landscaped gardens. As a downside, tourists perceive poor local connectivity and inability to buy indigenous products.

Key words: rural tourism, Sisak-Moslavina County, rural area